

# Literatura proletarioaz (II)

Gerra arteko langileria literatura alemana detrinarista da, ideologiaz haiztua eta putzua.

Gerra ondorenean Alemania Herriarrak (DDR-komunista) ideologia marxista-leninistari atxikia segitzen du. Alemania Federalean gerra ondorengo hazialdierak benetako geroa diote ideologiari: tematiko da hemen hainbeste libururik "ideologi-kritiko" agertzea. Ezkerre da batez ere ideologi-kritiko, eta hiru edo lau Alderdi Komunista ezberdinetatik kanporako marxismoa bera ere biziki antiideologiko duzu. Gudu ostean langileria literatura arteko "Ruhr-Jaialdiak" antolatuta ziren, baina kale-kale errepresentatzen diren obrak ia ez dira langileenak bereziki, edozein autore gutxi-asko "proletarioenak" baizik, Alemania birrarmakelara eta politika bide demokratikuetara zihualala agertu zenean sortutako talde kritikoa ez ziren basamortuan predikua literario pazifista eta moralista abstraktoak egitera baino askoz gehiagotara ailegatu. Saiok lur jota daudela uste dute. Taldeotako inportanteen berri —"Gruppe 47"— emanik naio glehena. Lehen hazaldi honek ez literatura eta ez gizartearen lortu du arrakasta ohargarrik, literaturaren bidez behinik-behin. Baina bai kezak sortzea, eta gaur eztabaida ugari da gaiotza.

Bi egoera diferente da, hortakoz, "literatura proletarioa" delakoari buruz Alemania Herriarran eta Federalean: ideologikoa han, idazleria erakunde estatalean elkartuta egonik, zentsuraren kontrolpean —tendenziala (baina antiideologiko futsaen) hemen, sakabanaturik, kontsumo edo andago-gizartearen eraginidun gabe ariztera kondemnatuta. (Idazlearen askatasun mitoarekin ikuskizun horixe dago: han esatea galarazten zaio; hemen esandakoari eragipenik edukitzea eragozten). "Literatura proletarioaren" konzeptua argitzeko ez egoera batak eta ez besteak laguntzen du gauza haundirik.

Alemania Herriarran (DDR) dagoen literatura guztia da proletario. Ideologikoa da eta mendebaleari begira bakarrik sozial-kritiko: berbesteko gaitzak salatzen dira, ez bertokoa. Emaitzarik onenak kantuan lortu direla uste dute. Teatrorikoa, izan ere —ta E. Brecht obrak gurtien buruan— ez bait dute literario ailegaterik eduki, Brechten zenbait obra "burges koxker tipiko eta intelektualista" omen da-ta, Zentral Komiteko 5gn. plenonaren epaian teatrorik ere batere ez... Hiru punturen berri emango dut, hiru punturitik dagozkie-nak:

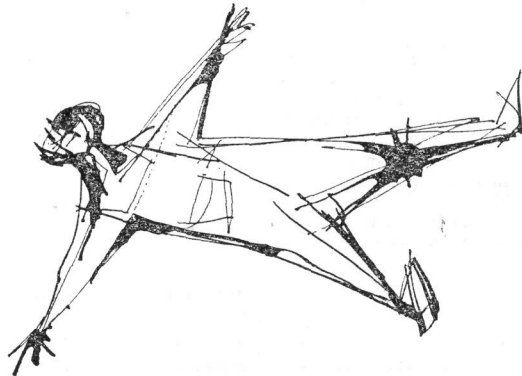
1.—Literatura proletarioak Alderdiaren (komunistaren) gidaritzapean egon behar du eta Alderdiaren politikaren eta programen zerbizuan. Hau batez ere kultur iraultza maoistaren aurka radikalki azpimarkatsen da egun, Txinan iraultza kulturala eginez gero atzera burgesia agintaratu omen bait da. (Mosku irratia entzulek ere sarri entzungo zuten hori).

2.—Nazio bakoitzeko literatura proletarioak bere tankera berezia eduki behar du. Hau teatrori buruzko eztabaidetan Brechtek iritzi zuen irabazirik inportanteena izanen da, agian. Une batetan arrisku handia bait zegoen, teatro sobietarrak DDR-eko eszenarioak aisa inbaditu eta bertako produzioa erabat menderatzeko. Teatro guztia jarri nahi zen sobietararen eran, dramaturgo gazteen etorrria lotuz. "Haiek berri gehiago dute guk baino; guk zahar gehiago haiek baino", osteratzen zuen Brechtek. Brechten teatroak asko zor dio Meyerholdi (euskalduin teatro zaleari ezagunarazi behar litzaiokenean autore sobietar guztiz interesgarria hauxe) ta Brechtek ez du bere teatroari buruzko azalpenetan autore sobietar hura aipatu ere eginen. Li-

la Guerrerok "el gran talento de Brecht no debió comerse esa Ingratitud" akusatzen du. Baina agian ez du DDR-eko giro literarioa eza-gutzen: Brecht hain zuzen literatura sobietarra kopiatzea edo hiztezik hortzera irudikatzearen kontrako burrukan ari bait zen. Literatura sobietarretik ikasi ezetik kopiatu ere egiteko zaletasuna DDR baino gure gandik gertuago ere ez zaigu falta: Nerudaren edo Oteroren propaganda poesia, cadibidez, ta denok ezagutzen dugun zenbait "epika proletario".

3.—Ezkerria radikalaena kontra, literatura proletarioa eta "burgesa" elkarrin buruz-buru eta batak bestea xakutz baino gehiago daude elkar osatuz. Beraz, literatura proletarioa "ez da-ta prolet-kultura berriaren baten asmaketan, eta bai oraintxe dagoen kulturako eredu, tradizio eta emaitza onenen jarraitzapenean, mundu ikuskera marxistaren eta bere Diktadura garaian proletarioak daduzkan bizitza ta burruka kondizioen ikusgintzearen eginda" (Lenin, azpim, ere bereak). Ez dago, bada, batzutan entzuten den nihilismo kulturalik kultura "burgesain" buruz.

Alemania Federalesko literatura proletarioaren ezagunena, liburu merkantuan arrakastarik haundienekoa behintzat, ezparririk gabe "Dortmundeko Gruppe 61" da. Talde honek —Argitaldari batek entsirik eta bere inguruan bizi da— "langileria literatura" ez du angileek eginen bakarrik ulertzen, lanari eta lan munduari buruzko guztia baino, edozeinek egin. Ikusitakoarekin eskarmentaturik, lehen-lehenik literatura izan nahi du, ta ez derrigor ideologiko. Izan ere, beharbada hasiera-hasierako errebeskeria izandu da, langileria literatura nahitaz militanten eta burrukarri bezala imajinatzea. "Gruppe 61"-ekok eta beren ohoreaz aprobetxatzeko inguratu zaizkien besteek lanaren eta beronen inguruko mundua hartu dizute azter eta idazkai. Ta ia beti nobelaren jeneroa espresabide, noizean behin ipuinak eta rapportak ere bai. Naturalismoa kultibatzen dute. Edo kultibatu nahi lukete, hobeto esan: sekso kontuan eta herri hizkuntza bixi-bixian izan ezik dudagarri bait da eskaintzen den naturalismoa. Langile alemana deskribatzen ari zaizkigun hori laldin bada, bene-benetan ez du berehala iraultzarik egingo, ohekoa ezpada. Halare taldeak bere burua "oso ezkerrean" deklaratu du. Ta idazleoi beren eritzi sozial-politikoak buruz galdetuz gero erantzun ere franko ezkertiaritu eginen dizute. Idatzi, halare, gehienen moduan eskuineko eskuaz eginen dituzte nonbait haiek ere. Ene ustez eman dizeguketen hiru irakaspen edo egaugarri aipatuak dut hemen ere, ta berriro hiru puntu hautatzeak berak erakusten du eskema bati narraikafa:



1.—Literatura modu hontan niri atentzia gehien eman didana zera dugu: deskribatzen diren gertakariak ez dirudite prototipiko, edonon gerta ditezkeanak. Ez abstrakto, egoera konkretu zenbaitetarako propioak baizik. Ta deskribatu ere halako eta holakoxe lanegintan deskribatzen dira gorabeherak: lan istripua, ofizialaren desprezioa lanean hasi berri den mutikoari, lanetik edozein huskeriatatik bidaltzea, e.a. Eta lanegi eta mina zulo horiek esistitzen dutenak dira, edozeinek ezagutzen ditu. Deskribatzen dituzten jazoerak ere asmatuak, imajinarioak ez direna, idazleoi enpresarioek jartzen dizkien buruzko ondo erakutsi dute. Max von der Grün idazleari —hamairu urte minero

izana bera— Westfalia Lünen meztetan gertaturiko ezbehar batekin nobela kapitulu bat osatzeagatik bi milirongo hauzia jarri dio enpresak auzia irabazi du, baina 14 egun geroago lanetik bota dute, eta kalean gelditu da, inon lanik eman nahi ez diotelarik. Gunter Wallraffen rapportek ere, fabrika ezberdinetako egoraz, hauzitan darabilte autoreak, e.a.

2.—Tematikaren aldetik ulertzen da, beraz, langileria literatura, eta guztiz konkretu hartzen da gaia: jazoera, kausa ta ondorio konkretu aldan aldikoein, ez jeneralekin. Honexen arabera literatura hau gizonari lanak zer eginen

dion bakarrik ez baino, lanean gizonak zer eginen duen ere hautematen salatzen da. Lantokiko zortzi ordu bizitza azterkatzen. Lan ordunon eragindura —lantokitik kanporako bizitzan— bezain gogogarri bait da zortzi ordutakoxe bizitza bera.

3.—Bi puntuetan ikus ditezke gaia partikularizatze joera. Esan bezala, izan ere, ez dute ideologiko bilakatu nahi: ez die beren pertsonajei gizonari edo gizarteari buruzko ideia batzuk inkarna arazten, ez ideologiaren baten arabera joka arazten. Eguna betetzen duen bizitza merka jasotzen dute, haiztegielako aktelan edo egunkarietan aurki litekean bezain dokumentalki. Baina joera nabaria du talde guztia, bere aitortu bezala: langile bera lanaren esklabo eta lan emaitzaren morroin dela erakutsi, lehenik. Eta gero, lana gizalari bihurtzeko langileek bere lanaren —ez diot produktorean— nagusitza eskuratu beharra, hau da, auto edo gutxienez kojestio beharra. Baina ia faktoak agertzeri bakarrik mugatzen dira, faktoak berez mintza ditezten.

Alemanian ez dago, bada, gauza haundirik literatura proletarioa detritan barrutian. Seguru asko Ingalaterran eta Frantzia inomeno askoz jakingarriagoak sumatuko dira. Literatura horien ezagutzailerren batek hango berri emango bazu oso mesedegarri izango litzaiokene, nik uste, kultura eta literatura proletarioari buruzko arazoiari.

Jose Azurmendi

**Bodegán**

**Alejandro**

Alejandro'ren Bodega dago Donosti'ko txoko baten. Bein ezagutzen dutonek zintzo taktite aruntz joaten. Nai dan aukera ba-dezu beti jaten berea odaten, oberik oin arki ditzke merke ta ondo ematen. Fermín Calbetón, 4

DONOSTIA

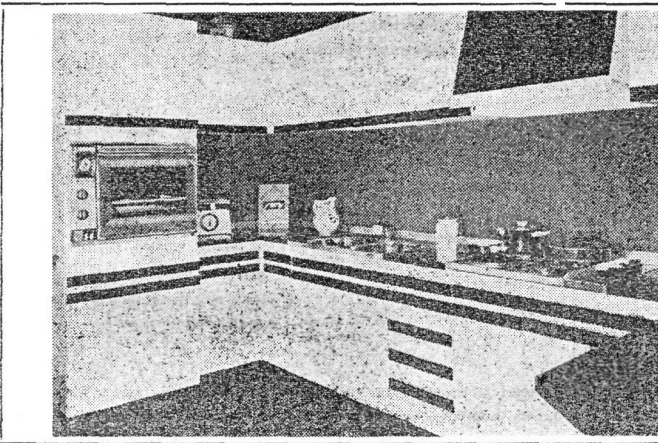
**Ez Morkenak**

**Bai Onenak!**

Janari bidez izaten dira ganadu on, indartsuak, Eta nera jo jakin bear du baserriar burutsuak, Berobizite aragi pillak; gaitera osas puztuak, Otek guziak berekin ditu Fanderia'ko pantsuak.

**FANDERIA**

**ERRENTERI**



Sukaldeko Erredizak  
Egilea:  
**FELIX ECHAVE, S. L.**  
Apartado, 23  
Urrutizkiña: 89 17 54  
**ZALDIVIA (Gipuzkoa)**